

особистісних якостей, а також визначених в обраній професійній діяльності цінностей, ідеалів та еталонів поведінки.

Отже, важливо відзначити, що не тільки в кожній окремій організації, але й у межах будь-якої конкретної професійної спільноти діють зумовлені специфікою професійної діяльності й посадовими обов'язками специфічні інваріанти провідних фахових цінностей, норм та правил ділової взаємодії між працівниками, які мають бути ними засвоєні. Це дозволяє говорити про корпоративну культуру представників окремої професійної галузі.

Література:

1. Нікуліна Н.В. Номенклатура перегонових автомобілів лабораторії швидкісних автомобілів ХНАДУ: історія і номінація. Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development» (November 26-28, 2023). Geneva, Switzerland. С. 174-178.
2. Давидова М. Національно-патріотичне виховання в умовах сьогоденних викликів. Традиційна культура в умовах глобалізації: проєкти та ініціативи розвитку і популяризація: збірник матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю. 28-29 червня 2024 року. Харків. С. 45-49.

Роль викладача в активізації самостійної роботи студентів

Ланова І.В.

*викладачка кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна
e-mail: lanovaya@ukr.net*

Наша держава потребує активних і творчих спеціалістів, які, по-перше, мали б ґрунтовну теоретичну й практичну підготовку з обраного фаху, по-друге, були б спроможні самостійно приймати рішення, пов'язані з професійною діяльністю, а отже, створювати власними силами нові цінності. Кожний молодий спеціаліст має бути готовим до неперервної самоосвіти, до постійного оновлення своїх знань, уміти адаптуватися до змін і навіть корегувати свою професійну діяльність.

Особливе місце в навчально-виховному процесі посідає самостійна робота студентів. У кожної людини формується свій індивідуальний стиль самостійної роботи, у якому індивідуальне й загальноприйняте утворюють збалансовану єдність. Оволодіння раціональними прийомами самостійної роботи – це, перш за все, засвоєння досвіду інших людей, співвіднесеного з даними науки й збагаченого особистим досвідом кожного з нас.

Самостійна навчальна діяльність студентів проводиться за двома напрямками:

- аудиторна (аналіз і конспектування матеріалу, що повідомляється на заняттях; участь у розв'язанні проблемних ситуацій; вирішення контрольних завдань, виступ з доповіддю, роботу з підручником, конспектом, різноманітні вправи, спрямовані на вироблення у студентів практичних умінь і навичок, вирішення і складання завдань, виконання практичних завдань; виконання індивідуальних і групових завдань на екскурсіях, уроках, самостійні контрольні роботи тощо);

- позааудиторна (індивідуальна навчальна робота з виконання завдань при підготовці до уроків, лабораторно-практичних занять, семінарів, екскурсій, уроків на виробництві; підготовка доповідей, рефератів, повідомлень; виконання завдань курсового проєкту; самостійна робота в період практики тощо).

Ефективність самостійної роботи значною мірою залежить від якості керівництва нею з боку педагога, від використання раціональних прийомів розумової праці, від його сучасного інструктажу та допомоги в подоланні труднощів. Обов'язок викладача будь-якої дисципліни полягає в тому, щоб не тільки дати певну суму знань, котрі швидко змінюються, а також прищепити студентам інтерес до творчого самостійного мислення, розвивати потребу до постійного поновлення знань, навчити учня активно мислити, формувати в нього вміння добувати знання самостійно.

При виконанні студентами самостійних робіт будь-якого виду керівна роль повинна належати викладачеві. Викладач продумує систему самостійної роботи, її планомірне включення до навчального процесу. Він визначає мету, зміст та обсяг кожного виду самостійної роботи, її місце на занятті. Викладач повинен вивчати індивідуальні особливості студентів і враховувати їх при організації самостійної роботи. Необхідно зазначити, що активність і продуктивність самостійної аудиторної та позааудиторної навчальної роботи студентів залежить від умілого використання викладачем різноманітних форм контролю; регулярної індивідуальної допомоги студентам, яким важко оволодівати матеріал, що вивчається; об'єктивності оцінювання знань і вимогливості до якості загальнонаукової та професійної підготовки студентів.

Сукупність вищезазначених заходів створює необхідні передумови для стимулювання самостійної навчальної роботи студентів.

При систематичній організації самостійної роботи на заняттях і поєднанні її з різними видами домашньої роботи з предмета у студентів виробляються стійкі навички самостійної роботи. У результаті для виконання приблизно однакових за обсягом і ступенем складності видів робіт студенти витрачають значно менше часу порівняно зі студентами груп, у яких самостійна робота абсолютно не організовується або проводиться нерегулярно. Це дозволяє поступово нарощувати темпи вивчення програмового матеріалу, збільшити час на розв'язання завдань, виконання експериментальних робіт та інших видів робіт творчого характеру.

Рівень пізнавальної активності студентів у процесі самостійної роботи на заняттях перебуває в прямій залежності від якості їхньої самостійної підготовки в позааудиторний час. Останнє певною мірою обумовлено тим, скільки часу має студент для такої підготовки. При цьому час, призначений для самостійної роботи, повинен зростати, якщо на заняттях використовуються активні методи навчання, оскільки студент повинен до них ретельно готуватися, активно опрацьовуючи додаткові джерела інформації.

Поширеним недоліком масової практики є те, що на заняттях викладачі мало орієнтують студентів на добросовісне виконання домашніх завдань, не приділяють належної уваги їх перевірці, заохоченню кращих студентів. На пояснення домашніх завдань часто не вистачає часу, вони повідомляються поспішно. Унаслідок цього домашня самостійна робота часто виявляється некерованою й малоефективною. При визначенні обсягу й характеру домашніх завдань необхідно ширше використовувати диференційований та індивідуальний підходи.

Потреба в консультації – навчальній бесіді, у якій питання задають переважно студенти, виникає найчастіше у зв'язку з їхньою самостійною роботою над певним навчальним матеріалом або завданням. Правильно організована консультація допомагає студентові долати труднощі в оволодінні навчальним матеріалом.

Щоб ефективно впливати на студентів, викладач повинен постійно мати необхідну й достатню інформацію про те, як протікає їхня самостійна пізнавальна діяльність. Викладачеві необхідно спрямовувати зусилля на створення відповідних методичних розробок, дидактичних матеріалів і системи самостійних завдань різних рівнів складності стосовно конкретних форм навчальної роботи, конкретних курсів і навчальних дисциплін. При складанні завдань для самостійної роботи рівень складності повинен відповідати навчальним можливостям студентів. Перехід з одного рівня на інший повинен здійснюватися поступово, тільки коли викладач буде переконаний, що студент подолає наступний рівень самостійності. Інакше в атмосфері поспіху й нервозності у студента виникають труднощі в навчанні. У той же час викладачеві потрібно знати, що зловживання самостійною роботою в навчальному процесі також шкідливо, як і її недооцінювання. Буває так, що викладач включає на занятті самостійну роботу без особливої необхідності, просто заради різноманітності, не продумавши її зміст і форму організації. Як результат, або учні не готові виконати завдання, або не вистачило часу тощо.

Отже, маємо згаяний дорогоцінний час заняття. А от якщо, складаючи план заняття, викладач ретельно продумує місце та час самостійної роботи, чітко визначає її загальний зміст, то самостійна діяльність відіграє свою позитивну роль.

Викладач повинен вчити студентів способам аналізу й усвідомлення своєї діяльності, здійсненню самоконтролю, тобто формувати здібність до самоврядування. Ефективність самоврядування (організації самостійної роботи) залежить від рівня сформованості у студентів здібності до рефлексії (умови теоретичного і творчого мислення), тобто уміння розуміти, що і як вони роблять, усвідомлювати схеми й правила, за якими вони діють.

Отже, ефективність самостійної роботи залежить від комплексного проектування її змісту, запровадження сучасних навчальних технологій та від забезпечення навчально-методичною, довідковою й науковою літературою, сучасною технікою. Ефективність самостійної роботи підвищуватиметься, якщо вдосконалювати форми контролю й планування певного виду навчальної діяльності, створювати розумну мотивацію, активізувати психічні резерви студентів. Добре організована самостійна робота в поєднанні з різними видами навчальної діяльності (теоретичні й практичні заняття), нетрадиційними формами в рамках однієї дисципліни сприяє підвищенню ефективності навчання.